

PRILOZI — COMMUNICATIONS

NACIONALNI ODNOSI U BIVŠOJ AUSTRO-UGARSKOJ MONARHIJI

prema karti iz godine 1847./48.

V. Dorčić

Probudena narodna svijest naroda bivše Austro-Ugarske monarhije u prvoj polovici 19. stoljeća kulminirala je u događajima god. 1848., kad su pojedini narodi tražili ostvarenje svoga narodnog programa. Vode tih naroda proučavali su — bilo spontano, bilo silom prilika — nacionalne odnose, želeći da budu točno informirani o stanju, koje je doonda bilo iz političkih razloga prikrivano. Germanizacija, koja je počela već s Marijom Terezijom, nastavila se i u »Austrijskom carstvu«, koje je i poslije napoleonskog doba poznavalo u Austriji samo jedan narod, odnosno htjelo taj narod stvoriti.

U zbirci karata Arhiva Jugoslavenske akademije u Zagrebu nalazi se karta pod naslovom: »General-Karte von dem Österreichischen Kaiserstaate entworfen und gezeichnet von C. F. Weiland, Weimar (im Verlage des geographischen Instituts) 1847. Mjerilo 1 : 2,350.000, linearni je razmjernik označen njemačkim, austrijskim, ugarskim, talijanskim, poljskim i francuskim miljama. Karta prikazuje tadanju Carevinu Austriju podijeljenu u 15 »Gubernial-Bezirke des Kaiserstaates«, i to:

Deutsche Länder 1. Unter-Österreich, 2. Ober-Österreich, 3. Steiermark (Innerösterreich), 4. Kärnthen und Krain, 5. Das Küstenland, 6. Tyrol nebst Vorarlberg, 7. Königreich Böhmen i 8. Mähren und Slezien;

Ungarische Länder 9. Königreich Ungarn mit Kroatien und Slavonien, 10. Grossfürstentum Siebenbürgen, 11. Das Königreich Dalmatien i 12. Die Militärgrenze;

Polnische Länder 13. Königreich Galizien i Italienische Länder 14. Die Lombardei i 15. Gubernialbezirk von Venedig.

Kako vidimo, tadanje političko razdjeljenje države razlikuje njemačke, ugarske, poljske i talijanske zemlje. U ugarske zemlje ubraja karta i Hrvatsku i Slavoniju, Erdelj, Dalmaciju i Vojnu krajinu. Bosna i Hercegovina nalazi se tada (god. 1847.) još u sklopu Turskog carstva, ali Austrija posjeduje i talijanske zemlje Lombardiju i Veneciju (t. zv. »Regno Lombardo-Veneto«).

Ta je karta naknadno posebnom rukom dobila etnografske oznake, pa su tamnozeleno označeni »Taliani«, svijetlozeleno »Slavjeni«, žuto »Němci«, sivozeleno »Rumûni«, a crveno »Madjari«. Karti je rukopisom dodan naslov: »Austrijske države u obliku narodopisnom (polag Pavla J. Safařika narisao Vilem D. Lombl u Zagrebu meseca Lipnja god. 1848.). Sa strane stoji rukom napisana

bilješka: Ovaj zemljovid bijaše svojina bana Josipa Jelačića i bijaše za njega izradjen te služiaše slavnom tomu mužu kod njegovog djelovanja za preustroj Austrije na temelju federacije i slavizma. Nadjena jest u pokojnikovoj ostavštini.« Na naleđu karte napisana je bilješka: »Ova je mapa bila svojina bana hrvatskoga grofa Josipa Jelačića i izrađena za njega g. 1848. po dr. Dušanu Lomblu po poznatom krajobrazu Šafašikovom.«

Kako govori rukom pisana bilješka Vilima D. Lombla, etnografski su podaci na ovoj karti navedeni prema poznatoj etnografskoj karti P. J. Šafašika. I tu kartu posjeduje Arhiv Jugoslavenske akademije pod naslovom: »Slovenský zeměvid od P. J. Šafašika« v Praze 1842. Mjerilo 1 : 4,000,000 označeno geografskim miljama.

Na Šafašikovo karti označeni su Slovenci, Hrvati i Srbi kao »Illyrove«. Kao što su u Šafašikovim djelima Hrvati dosta loše prošli, tako se to vidi i na ovoj njegovoj etnografskoj karti. Slovenci zahvaćaju veće područje negoli »Chorvati«, koji su zabilježeni samo od Kupe do Drave, a čitavo ostalo područje zahvaćaju »Srbove«, dok se »Bulhaři« protežu od Drima do ušća Dunava. Međutim za nas je važno to, da su prema toj karti označeni Slaveni na teritoriju Austrijskog carstva i da su značajni faktori u događajima godine 1848. pomišljali — kako kaže bilješka — na preuređenje Austrije na bazi »federacije i slavizma« i u tu svrhu skupljali dokumentaciju, koja im je trebala biti od pomoći za njihov politički rad u tim presudnim momentima naše prošlosti.

O RANIJIM ŠIPTARSKIM NASELJIMA U MASURIČKOJ KOTLINICI¹

J. Trifunovski

Masurička kotlina, plodan predeo u slivu Vrle, desne pritoke Južne Morave, do oslobođenja od turske vlasti 1878 godine imala je nekoliko muslimansko-šiptarskih naselja. Ta naselja su bila: Alakince, Binovce, Dlugojnica, Žitorada, Kalabovce, Masurica, Prekodolce i Surdulica.

Alakince je poljsko selo; leži na dnu Masuričke kotlinice, neposredno pored korita Vrle. U narodnoj tradiciji se navodi da je ono najpre bilo »staro srpsko selo«. Stanovnici su imali manastir sa kaluderima na mestu sada zvanom Kaluđersko Groblje. Jednom su Turci »posekli kaludere, porušili manastir i uništiti selo«. Kasnije su se u Alakince doselili muslimanski Šiptari, koji su se po svojoj oblasti naseljavali od druge polovice XVIII veka. Do 1878 godine, kada je selo oslobođeno od turske vlasti Šiptari su u Alakincu narasli na oko 40 domaćinstava. Pored njih, pomenute je godine zatečeno bilo u selu i 5 srpskih porodica čiji su stanovnici radili kao sluga kod Šiptara. Alakinski Šiptari imali su jednu tekiju i groblje. Na mestu tekije sada je zadružni dom. I od groblja, koje je bilo u sredini sela, ništa se ne poznaje. Šiptari su se iselili 1878 godine pretežno u Kumanovo, Bitolj itd. Po imenu znaju se ove šiptarske porodice ranije naseljene u Alakincu: Kara-Mustafini, Muratovi, Memetovi itd. Od 1878 godine Alakince je brzo raslo pomoću doseljenih Srba. Veći

¹ Promatranja na terenu vršena 1952. godine.

broj doseljenika je iz Gornje Pčinje i iz pojedinih surduličkih sela. Sada naselje ima svega 130 domaćinstava.

Binovce leži na granici Masuričkog Polja sa istoka i grebena Petrovca sa zapada. Kroz selo protiče Binovska Rečica, leva pritoka Vrle. I u ovom selu postoji predanje da su tu najpre živeli Srbi. Kasnije su njihovo selo, koje je imalo drugo ime, uništili Turci. Posle toga su se na zemljište iseljenih starih srpskih stanovnika doselili muslimani. Najpoznatiji je bio neki Raman Bino. Binovski su muslimani 1878 godine brojali 17 kuća. Tada je u tom selu zatečeno još 10 ciganskih i 3 srpske porodice. Njihovi stanovnici radili su kao sluge i čifčije kod muslimana. Po imenu se znaju ove muslimanske porodice, koje su živеле u Binovcu: Džepovci, Raimovi, Altovi, Destanovi, Tafovi, Seljak, Pejčini, Mula Ramini, Odžini. Pomenute se godine sa povlačenjem turske vojske iselio jedan deo binovskih muslimana. Drugi muslimani iselili su se 1885 godine. Svi su otišli u Kumanovo. Njihovu zemlju kupili su doseljeni Srbi. Za vreme Turaka postojala je u Binovcu džamija. Nalazila se u sredini sela. Sada naselje ima svega 107 domaćinstava.

Dlugojnica leži na granici grebena Cerovca sa zapada i Masuričkog Polja sa istoka. U Dlugojnici postoji Selište, sada pod njivama i livadama. Na Selištu je ležalo staro srpsko selo koje su jednom porušili Turci. Narod priča, da su tada mnoge srpske devojke »poskakale u bunar« kako ne bi bile zarobljene od Turaka. Posle navedenog događaja zemlja ovog sela izvesno je vreme bila pusta. Zatim su tu na početku XIX veka bili naseljeni muslimanski Šiptari. Do 1878 godine selo je naraslo na 26 kuća. Od njih su Šiptari imali 16 (uglavnom od fisa Gaš), Cigani 7 i Srbi 3 kuće. Zemlja je bila arbanaška dok su Cigani i Srbi kod Šiptara radili kao sluge. Šiptari su u Dlugojnici imali džamiju i groblje pored nje. Nalazila se u današnjoj Gornjoj Mahali. Iz Dlugojnice oni su se iselili 1878 godine. Po imenu se znaju ove šiptarske porodice: Ametovci, Avdi Kolja, Destanovi, Šerifovi, Ajdinovi, Bektašovi. Šiptarsku zemlju kupili su doseljeni Srbi. Sada selo svega ima 75 domaćinstava.

Žitorada je poljsko selo oko korita Vrle po dnu Masuričke kotlinice. Kada je selo osnovano, ne zna se. Prilikom oslobođenja od Turaka 1878 godine Žitorada je imala veći broj muslimanskih Šiptara i samo 4 srpske kuće. Malobrojni Srbi radili su kod Šiptara kao momci i čifčije. Domovi Šiptara bili su raspoređeni u svima današnjim mahalama. Pojedine šiptarske porodice zvale su se: Osmanovi, Avmetovi, Pajazitovi, Ramanovi, Rakipovi itd. Pomenute godine Šiptari su se iselili iz Žitorade, a zemlju prodali Srbima. Sadašnji srpski stanovnici potiču od novijih doseljenika pretežno iz sela u susednoj Grdeličkoj Klisuri. Sada selo ima svega 119 domaćinstava.

Kalabovce je malo poljsko selo. Leži u neposrednoj blizini većih naselja Binovca, Dlugojnice i Alakinca. Po narodnoj tradiciji, ovo se selo najpre zvalo Lukovo i tada su u njemu živeli Srbi. To je srpsko selo kasnije bilo raseljeno. U prvoj polovini XIX veka tu su se naselila tri Šiptara sa porodicama: Ajredin, Suleman i Avmet. Oni su osnovali današnje naselje. Od tih je Arbanasa do 1878 godine postalo 10 kuća. Arbanasi su selo prozvali Kalabovce po nekom selu Kalabi odakle su bili poreklom. Do 1878 godine sva je seoska zemlja bila šiptarska. Šiptari su njive obrađivali pomoću Cigana iz susednog

Binovca. Šiptari iz Kalabovca (Ajredin-beg, Salko, Malić i drugi) držal su kao čiflik-sahibije zemlju i u selu Polomu pored Južne Morave. Prilikom otstupanja turske vojske kalabovski su se Šiptari iselili (neki su prešli u Kumanovo). Tada je njihova zemlja prodana doseljenim Srbima. Sada Kalabovce ima svega 30 domaćinstava.

Masurica ima vrlo podesan geografski položaj: leži na Masuričkoj Reci (pritoka Vrle), i to na dodiru planinske padine na istoku i kotlinske ravni na zapadu. U Masurici postoje dva selišta. Na njima se vide ostaci od nekadašnjih zidova. Osim toga nalaze se i dva crkvišta. Pomenute starine govore da je ovdje bilo stanovnika i u ranije doba. Današnja Masurica potiče od druge polovine XVIII veka. Nju su osnovali doseljeni šiptarski rodovi. Za periodu dugu oko sto godina, to jest do 1878 godine, broj Šiptara narastao je na oko 80 kuća. Pomenute je godine u Masurici zatečeno i 6 srpskih domova. Njihovi stanovnici radili su kao sluge kod Šiptara. Kada su Šiptari u Masurici brojno ojačali, počeli su da se šire i u druga sela. Šiptari iz Masurice iselili su se prilikom oslobođenja oblasti od turske vlasti. Pojedini šiptarski rodovi i porodice zvali su se: Fandovci, Karalinci, Odinci, Maksutovi itd. Masurički Šiptari bili su »neki besni Maljoci«. Oni su zahvatili najplodnije delove Masuričkog Polja i najbolje paše na grebenu Vardenika. Za vreme Turaka Masurica se smatrala »kao mali Stambol«. U Masurici je postojala jédna džamija u sredini sela i dva muslimanska groblja. Ostaci od džamije i grobova poznavali su se do pre nekoliko godina. U Masurici sada živi srpsko stanovništvo i ima nešto muslimanskih Cigana. Najveći deo stanovnika vodi poreklo od skorašnjih doseljenika. Sada selo ima 260 domaćinstava.

Prekodolce leži u donjem delu doline Vrle, nedaleko od njenog ušća u Južnu Moravu (na karti: Prekodolce). Pored sela vodi put Vladičin Han — Surdulica. Kada je osnovano današnje Prekodolce, ne zna se. Prilikom oslobođenja od Turaka 1878 godine Prekodolce je zatečeno većinom kao muslimansko-šiptarsko naselje: imalo je oko 35 šiptarskih kuća čiji su stanovnici bili vlasnici svih seoskih njiva. Malobrojni Srbi (5—6 kuća) i muslimanski Cigani (oko 10 kuća) radili su kod Šiptara kao sluge i napoličari. Pomenute godine Šiptari su se iselili južno od tadašnje srpsko-turske granice (sada su očuvane samo dve napuštene šiptarske kuće u kojima žive Srbi). Među Šiptarima u Prekodolcu bilo je i poarbanašenih Srba. Takvi su bili Deronjci, koji su poticali od nekog doseljenog Srbina iz susedne Masurice. Prekodolce je imalo džamiju i šiptarsko groblje. Džamija se nalazila kod današnje seoske škole. Groblje je bilo pored džamije. Posle iseljavanja Šiptara Prekodolce je počelo naglo da raste doseljavanjem srpskog stanovništva. Doseljenici su iz raznih sela Vranjske kotline i iz drugih susednih oblasti. Sada naselje ima svega 156 domaćinstava.

Surdulica, današnje gradsko naselje u slivu Vrle, bila je prilikom oslobođenja od Turaka 1878 godine zatečena kao šiptarsko selo. Ono je tada imalo oko 60 šiptarskih kuća i nešto Cigana. Sudeći po poreklu Šiptara u susednim selima Masurici, Alakincu, Binovcu, Kalabovcu i drugima, izgleda da su i surdulički Šiptari bili poreklom iz severne Albanije i to iz oblasti Fanda, zatim od plemena Gaš itd. Od oslobođenja 1878 godine nastale su velike pro-

mene i u sastavu stanovništva Surdulice. Šiptari su se iselili južno od srpsko-turske granice utvrđene kod Ristovca. Sadašnje srpsko stanovništvo u Surdulici (558 kuća) poreklom je od novijih doseljenika iz okolnih surduličkih visinskih sela i iz drugih bližih i daljih oblast.

STARE GEOGRAFSKE KARTE U ARHIVU JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE U ZAGREBU

V. Dorčić

U Arhivu Jugoslavenske akademije u Zagrebu nalazi se i zbirka geografskih karata, koja je nedavno sređena i katalogizirana. Ima 147 karata, a podijeljena je u sljedeće grupe: 1. Stare karte, 2. Nove karte, 3. Pomorske karte, 4. Geološke karte, 5. Propagandne karte i 6. Atlasi.

Kako će našu naučnu javnost zanimati geografski materijal, koji se u Arhivu nalazi, opisat ćemo ukratko pojedine grupe ove zbirke, a detaljnije ćemo se zadržati na starim kartama, koje mogu poslužiti našim naučnim radnicima za njihov rad i studij.

Među novim kartama nalazi se 65 karata raznih, većinom evropskih zemalja u raznim mjerilima, izdanih poslije god. 1850.

Pomorske karte jesu četiri, i to: A chart of the Bristol chanel, A chart of the coats of Great Britain etc., Chart of the Adriatic sea i Gulf of Smirna.

Geoloških karata ima 46, i to su većinom geološke karte pojedinih predjela Mađarske u mjerilu 1:75.000. Ima i nekoliko geoloških karata Evropske Rusije, zatim geološka karta ČSR i Carta geologica delle tre Venezie u mjerilu 1:100.000.

U zbirci se nalazi i 15 političkih karata, a to su većinom karte o našim jadranskim zemljama u mjerilu 1:500.000 izdane u propagandne svrhe u vrijeme rješavanja jadranskog pitanja poslije Prvoga svjetskog rata. Ove se karte ne odlikuju osobitom točnošću.

Atlasi jesu: 1. Wiltsch, Kirchenhistorischer Atlas, 2. Sydow, Hydrographischer Atlas, 3. Stein, Neuer Atlas der ganzen Erde, 4. Löwenberg-Kutscheit, Historisch-geographischer Atlas i 5. Menke, Orbis antiqui descriptio.

Stare karte, koje se nalaze u geografskoj zbirci Arhiva JAZU u Zagrebu, jesu sljedeće:

1. Karta Zagrebačke županije. Mappa comitatus Zagrabiensis delineata per Josephum Szeman, Hungarum Cassoviensem, incliti comitatus Zagrabiensis sedis judicariae assessorem ejusdem incliti comitatus u. n. Campi Turo-polje, navigationis Savanae juratum ordinarium, geometram societ. pract. hortor. culturae Trauerdorfensis in Regno Bavariae membrum, honor. I. T. U. caus. advocatum. Uz granicu: Comitatus Varasdinensis, Ducatus Styriae, Carniolae, Regimen Ogulinense, Szluinense, Banale I et II, Comitatus Crisinenis.

Veličina 1 m \times 70 cm. Mjerilo 1 : 300.000 označeno njemačkim (geografskim) miljama. Uz naslov: Sigillum Comitatus Zagrabiensis 1759.

2. Karta Hrvatske. Mapa Croatiae delineata per Josephum Szeman, Hungarum Cassoviensem, inelyti comitatus Zagrabiensis, navigationis Savanae et almi episcopatus ejusdem nominis juratum ordinarium, geometram et sedis judiciariae assessorem. Fr. Karacs sculpsit 1822. 6 listova 65 cm \times 60 cm. Mjerilo 1 : 150.000 izraženo u geografskim miljama. Na jednom listu Sigillum capituli ecclesiae Zagrabiensis, Sigillum capituli ecclesiae Chasmiensis, i pečat biskupa Maksimilijana Vrhovca.

3. Karta Zagrebačke biskupije. Mappa dioecesis Zagrabiensis delineata per Josephum Szeman, Hungarum Cassoviensem, inelyti comitatus Zagrabiensis, navigationis Savanae et almi episcopatus ejusdem nominis juratum ordinarium, geometram et sedis judiciariae assessorem. Fr. Karacs sculpsit 1822. 9 listova 75 cm \times 60 cm... per inelytos comitatus Zagrabiensem, Crisiensem, Varasdinensem, Poseganum, Veröczensem, Insulam Mura-Köz nec non Regimina Confinacia Banale 1-um et 2-um, Crisiense, St. Georgiense, Gradiscanum et Szluinense extensae in 15 Archidiaconatus divisae. Tekst latinski. Mjerilo 1 : 150.000 izraženo u geografskim miljama.

4. Karta Dakovačke biskupije. Mappa dioesium Bosnensis seu Diakovaensis et Syrmienensis cura et impensis illmi et rdmi domini Caroli Raffay, earundem dioesium episcopi procusa. Vel. 110 cm \times 70 cm. Tekst latinski. Conspectus dioesium harum per comitatum Syrmiensem et in parte Veröczensem tum confinarum regimina Brodense, Petrovaradiense et in parte Gradiscanum diffusarum ac in IV archidiaconatus divisarum. Anno 1826 a Demetrio Göröy et Joanne Lipsky deducta, incidente Francisco Karacs, sculptore Pesthensi. Mjerilo 1 : 250.000 izraženo njemačkim miljama.

5. Karta Mađarske. Tabula nova inelyti regni Hungariae juxta nonnullas observationes Samuelis Mikoviny concinnata ab Andrea Erico Fritsch. Posonii 1753. 44 cm \times 24 cm. Karta prikazuje Ugarsku podijeljenu u županije (komitate). Tekst latinski. Uz granicu: Croatia, Slavoniae regnum, Bosniae regnum, Serviae regnum, Valachia, Principatus Transylvaniae, Moldavia, pars regni Poloniae, Moraviae pars, Austriae pars, Styria. Mjerilo 1 : 2,000.000 označeno u njemačkim miljama (milliaria Germanica).

6. Karta Krete. Insula Creta nunc Candia in sua quattuor territoria distincta cum aliquot adjacentibus Aegei maris insulis inprimis nova Santorini insula modo ante XXVII annos ex abyssu maris emersa aeri incisa et venum exposita a Mattheo Seutter, sacrae Caes. Maj. geographo aug. 60 cm \times 50 cm. Tekst latinski. Mjerilo 1 : 1,000.000 izraženo u talijanskim i njemačkim miljama. Uz vulkanski otok Santorin stoji napomena, da je bio spojen s Therasiom, a onda potresom i djelovanjem mora podijeljen u dva dijela. Ispod toga spominje se »nova insula Santorini«, koja je podmorskim vulkanizmom izbila iz mora god. 1707. Prema tome je karta — kako se vidi iz naslova — izrađena god. 1734. i suvremeni je dokaz podmorskog vulkanizma u Egejskom moru.

7. Karta Kraljevine Ilirije. Strassenkarte des Königreiches Illyrien. Karta veličine 75 cm \times 65 cm prikazuje t. zv. kraljevinu Iliriju kao austrijsku krunovinu poslije Bečkog kongresa (Istra, Kranjska, Gorica, Kvarneski otoci i ci-

vilna Hrvatska do Save). Tekst njemački. U legendi označeni Gouvernement Laibach und Triest i Kreise (okružja). Mjerilo 1:400.000 izraženo u bečkim colima i njemačkim miljama.

8. Karta Dalmacije. Carte von Dalmatien und dem Gebieth von Ragusa aus ächten Quellen gezogen und bearbeitet von Max de Traux, Obrist des Genie-Corps, im Verlage der Kunsthandlung Artaria und Comp. in Wien (Eigentum der Verleger) 1829. Karta prikazuje u 6 listova 70 cm × 50 cm Dalmaciju u orografskom pogledu. Tekst njem. i tal. Mjerilo 1:200.000 označeno u tal. i njem. miljama.

9. Karta hrvatske Vojne krajine. Strassenkarte der croatischen Militärgrenze 1832, revidiert 1847. Carlstädter, Banal, Warasdiner Generalat. — Strassenkarte der slawonischen Militärgrenze 1830. Gradiskaner, Broder, Peterwardeiner Grenz-regiments Bezirk, Tschalkisten-Diskrikt. Uz granicu Königreich Ungarn. 2 lista 80 cm × 70 cm. Tekst njemački. Mjerilo 1:400.000 označeno nautičkim miljama.

10. Karta Istre. Carta dell'Istria riveduta ed aumentata dal c. r. ing. Giovanni Antonio Capelaris l'anno 1803. Dedicata a sua eccellenza il signore Raimondo del F. R. I. Conte di Thurn, Hoffer e Valsassina, capitano ereditario di Duino, signore di Sagrado et Vipulzano ecc., effettivo ciamberlano, consigliere attuale intimo di stato e supremo capitano delle pricipesche conte di Gorizia e Gradisca, al servizio di Sua Maestà I. R. Apostolica, suo ces. reg. commissario aulico nell'Istria, Dalmazia ed Albania e Gran Croce dell'Ordine del Leon Bianco. Dal suo divotissimo servo Giovanni Torricella. Veličina 70 cm × 55 cm. Mjerilo 1:300.000 izraženo u nautičkim miljama (na karti pogrešno naznačeno »miglie geografiche«). S crtežima: Il tempio di Augusto, Arco trionfale ed anfiteatro eretti in Pola sotto Augusto imperatore.

11. Kopija Tabulae Peutingerianae. Tabulae Peutingerianae pars Istriam, Liburniam, Dalmatiam et Pannoniam exhibens. Dobra kopija bez naznake datuma i izrađivača. Lijevo dolje nota: Zumpt: Comment. epigraph. Berolini 1850. Vol. I. p. 200: »In Peutigenriana quidem tabula fuerunt etiam Veneti, que aliud coloniarum indicium sibi reperire videntur. Etenim quaecumque civitas duabus turribus appictis notaretur, eam coloniam esse statuebant, quo quidem signo hoc modo indicari censeo, munitum fuisse oppidum. Velut in Italia Tarquinos, Volcinios, Clusium, quorum nominibus binae turres adduntur, quis audivit fuisse colonias. Itaque hoc concedam pose ex illo signo conici civitatem aliquam fuisse magnam et frequentem et munitam, coloniam fuisse non licet conici.«

12. Karta županija i vojne krajine. Districtus legionis limitanae Broden-sis, Petrovaradinensis, Crisiensis, St. Georgiensis, Gradiscanae, Comitatus Varasdinensis, Zagrabiensis, Crisiensis, Poseganus, Veröczonsis, Sirmiensis. 11 karata veličine 48 cm × 34 cm. Tekst mađarski i latinski. 1798.—1811. Mjerilo 1:300.000 označeno u njemačkim i mađarskim miljama.

Ovaj zanimivi geografski materijal, koji je sada sreden i popisan, stoji na raspolaganje našim naučnim radnicima za njihov rad i studij.

LJETNI SEMINAR GEOGRAFA HRVATSKE 1957. GODINE

L. Trivanović

Na svom ustaljenom putu, koji je vidno zacrtan u programu rada Geografskog društva Hrvatske između ostaloga važno mjesto i ulogu zauzimaju seminari — ljetni i zimski. To je činjenica. Ti su seminari već opće priznata i korisna forma rada Geografskog društva Hrvatske, koja osim što aktivizira veći broj članstva u radu društva, još i vrši snažan utjecaj na proširivanje i podizanje znanja i ispravnog gledanja na probleme, koje tretira suvremena geografska nauka. Oba ova seminarra (ljetni i zimski) iako se međusobno razlikuju po obliku i strukturi rada, po sadržaju jedan drugog nadopunjava i povezuje. Dok se prvi bazira na objašnjavanju i rješavanju problematike na terenu, drugi obuhvaća i obrađuje aktualne teorijske i nastavne probleme.

Područje i trasa puta ovogodišnjeg ljetnog seminarra bila je vrlo interesantna, po aktualnosti i sadržaju veoma bogata i poučna, a za učesnike neobično korisna.

Seminar je započeo svoj rad u Otočcu, dne 31. VIII. 57., uz prisustvo 35 geografa iz cijele Hrvatske. Ujutro toga dana učesnici su pod vodstvom prof. dr. Roglića razgledali grad i posjetili Švicu. U svom stručnom i veoma interesantnom izlaganju i tumačenju prof. Roglić je uz ostalo naročito ukazao na postanak i osobine Gackog polja i aktiviziranje ponora na podnožju Velebita.

Poslije podne istoga dana u prostorijama zgrade Srednje ekonomske škole održan je svečani sastanak članova seminarra, na kome je evocirana uspomena na ulogu Otočca u NOB-i i saslušano predavanje Višnje Kovačević o Otočcu.

1. IX. Učesnici su krenuli autobusom iz Otočca za Kosinj — Perušić — Gospić. Na tom putu davao je prof. Roglić stručne upute i objašnjenja o pejzažu i mjestima kroz koja se prolazilo.

2. IX. Razgledan je Gospić i saslušano je vrlo zanimljivo predavanje o Gospiću, koje je održao prof. Bakran. Poslije ručka seminaristi su krenuli autobusom, pod stručnim vodstvom Veljka Rogića, asistenta Geografskog instituta, iz Gospića u Karlobag — Pag. Ovaj put je bio vrlo interesantan, naročito uz objašnjenja koja je putem davao asistent Rogić. U svom dužem, ali zanimljivom izlaganju na Oštarijskom sedlu predavač je naročito ukazao na osnovne geografske razlike kontinentalne i primorske strane Velebita i problem mlade Bunjevačke kolonizacije u ovom prostoru, a s tim u vezi i na proces degradacije primorskog krša. Uveče istog dana seminarra učesnici su stigli preko Karlobaga u Pag, gdje su prenoćili, a ujutro rano otputovali brodom za Zadar.

3. IX. Oko 11 sati učesnici su stigli u Zadar. U zgradi Učiteljske škole za učesnike je održao prof. Meštrović sažeto, ali sadržajno predavanje o topografskom razvoju Zadra i njegovim funkcijama u prošlosti i danas. Isti dan poslije podne otputovalo se brodom za Šibenik.

Cijelim putem od Paga — Zadra — Šibenika asistent Rogić Veljko davao je stručna geografska objašnjenja, ukazujući na problem degradiranih krških pejzaža.

4. IX. Organizirana je ekskurzija autobusom do Skradinskog Buka, gdje je također asistent Rogić govorio o Skradinskoj zaravni, ističući naročito morfološke karakteristike, te gospodarsko iskorišćivanje u vezi s izgledom pejzaža.

Na povratku s ekskurzije izvršeno je razgledanje grada i učinjen je posjet muzeja pod stručnim vodstvom kustosa.

Prije završetka rada seminara održan je plenarni sastanak na kom su donijeti slijedeći zaključci:

1. Seminari se trebaju održavati u ljetnom roku od 1—10. IX. i u zimskom roku od 25—31.I.
 - Zimski seminar ima metodičko-pedagoški karakter i održava se u Zagrebu.
 - Terenski seminari se održavaju u mjestima-krajevima koja su manje pristupačna pojedinačnim putovanjima.
 - Potrebno je za terenske seminare pripremiti i podijeliti članovima pismeni stručni prikaz terena na kojem se održava seminar.
 - Treba osnovati fond za objavljivanje prikaza seminara koji bi se dijelili članovima prije seminara.
2. Predlažu se tereni za seminare: a) Niska Makedonija, b) Banija—Kordun, c) Moslavina, d) Dolina Trenta, Slovensko primorje, Gorski Kotar, e) Hrvatsko Zagorje sa Pohorjem, f) Istočna Slavonija — Srijem, g) Kosovo-Metohija.
3. Potrebno je da Geografski horizont redovito objavljuje pedagoško-didaktičke članke.
4. Potrebno je da se na terenu stvaraju grupe geografa, organizira sastanke i obilazak terena.